

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України щодо нормативного врегулювання деяких питань забезпечення позову»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Необхідність прийняття законопроекту зумовлена наявністю прогалин та правової невизначеності у процесуальному законодавстві України щодо повноважень суду касаційної інстанції з вирішення питання про застосування заходів забезпечення позову.

Чинні положення Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України не містять чіткої та однозначної регламентації можливості суду касаційної інстанції вживати заходи забезпечення позову, а також порядку розгляду відповідних заяв. Це зумовлює неоднакове застосування норм права та створює ризики порушення прав і законних інтересів учасників справи.

На практиці суд касаційної інстанції фактично здійснює розгляд заяв про забезпечення позову, що підтверджується судовою практикою. Зокрема, в ухвалі Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 910/127/21 суд розглянув заяву про забезпечення позову на стадії касаційного провадження та дійшов висновку про обґрунтованість застосування відповідних заходів з метою запобігання унеможливленню виконання майбутнього судового рішення.

Разом з тим, відсутність належного нормативного закріплення таких повноважень створює правову невизначеність і ставить під сумнів передбачуваність правозастосування. У ряді випадків це може призвести до ситуацій, коли до моменту завершення касаційного перегляду об'єкт спору буде відчужено, змінено або знищено, що фактично унеможливить ефективний судовий захист.

Особливої актуальності ця проблема набуває у спорах майнового, земельного та корпоративного характеру, де наслідки протиправних дій можуть мати незворотний характер, а відновлення порушених прав без вжиття заходів забезпечення позову стає неможливим.

Крім того, відсутність узгодженості між положеннями Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України у цій частині ускладнює правозастосування та не забезпечує єдності судової практики.

Зазначене не відповідає принципам верховенства права, правової визначеності та ефективного судового захисту, а також підходам, сформованим у практиці Європейського суду з прав людини, відповідно до яких судовий захист має бути не лише формальним, а й ефективним.

У зв'язку з цим існує об'єктивна необхідність законодавчого врегулювання повноважень суду касаційної інстанції щодо вирішення питання про забезпечення позову, визначення порядку розгляду відповідних заяв, а також

уніфікації правового регулювання шляхом внесення змін до Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою законопроекту є забезпечення правової визначеності та єдності судової практики щодо застосування заходів забезпечення позову на стадії касаційного перегляду, а також підвищення ефективності судового захисту прав та інтересів учасників господарського та цивільного процесу.

Завданнями законопроекту є:

- врегулювання порядку подання та розгляду заяв про забезпечення позову судом касаційної інстанції;
- усунення прогалин у правовому регулюванні застосування заходів забезпечення позову під час касаційного перегляду;
- забезпечення правової визначеності щодо дії заходів забезпечення позову у разі скасування судових рішень та направлення справи на новий розгляд;
- уніфікація відповідних положень процесуального законодавства.

3. Загальна характеристика й основні положення законопроекту

Даним законопроектом пропонується внести зміни до Господарського процесуального кодексу України та Цивільного процесуального кодексу України з метою врегулювання окремих питань застосування заходів забезпечення позову на стадії касаційного перегляду.

Зокрема, законопроектом передбачається:

- доповнити статей 138 ГПК України та 152 ЦПК України положеннями щодо можливості подання заяви про забезпечення позову до суду касаційної інстанції виключно у разі касаційного оскарження судових рішень, ухвалених за результатами розгляду справи по суті, а також передбачити залишення без розгляду таких заяв у разі оскарження процесуальних рішень;
- уточнити положення статей 143 ГПК України та 156 ЦПК України, визначивши, що заміна заходу забезпечення позову здійснюється судом, у провадженні якого перебуває справа;
- доповнити статей 145 ГПК України та 158 ЦПК України положеннями щодо збереження дії заходів забезпечення позову у разі скасування судом касаційної інстанції судових рішень і направлення справи на новий розгляд або для продовження розгляду;
- внести зміни до статей 294 ГПК України та статті 394 ЦПК України, передбачивши повноваження суду касаційної інстанції вирішувати питання щодо вжиття заходів забезпечення позову під час відкриття касаційного провадження;

- уточнити положення статей 314 ГПК України та статті 415 ЦПК України, прямо передбачивши можливість вирішення судом касаційної інстанції заяв про забезпечення позову та скасування таких заходів шляхом постановлення ухвал;
- доповнити статей 315 ГПК України та 416 ЦПК України положеннями щодо обов'язкового вирішення судом касаційної інстанції у резолютивній частині постанови питання про заходи забезпечення позову

4. Стан нормативно-правової бази в даній сфері правового регулювання

Нормативно-правовою базою у цій сфері правового регулювання є Господарський процесуальний кодекс України та Цивільний процесуальний кодекс України, які визначають порядок застосування заходів забезпечення позову, у тому числі на різних стадіях судового провадження.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень законопроекту не потребує додаткових видатків з Державного бюджету України або місцевих бюджетів.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття законопроекту сприятиме підвищенню ефективності судового захисту прав та законних інтересів учасників процесу, забезпеченню правової визначеності та єдності судової практики.

Запропоновані зміни конкретизують та систематизують правове регулювання застосування заходів забезпечення позову на стадії касаційного перегляду.

Народні депутати України

**Денис МАСЛОВ,
Сергій ДЕМЧЕНКО
та інші**

